

**DEZINFORMISANJE
I ZAŠTITA
SLOBODE
IZRAŽAVANJA**

Dezinformisanje i zaštita slobode izražavanja

Pravovremeno i proaktivno širenje informacija putem društvenih medija i drugih kanala je od presudnog značaja za spašavanje života i zaštitu sredstava za život tokom pandemije COVID-19. Međutim, brzo širenje dezinformacija[1] predstavlja ključni izazov. Iako ovi trendovi nisu specifični samo za krizu izazvanu virusom COVID-19, mogu u velikoj meri negativno da utiču na mere koje predstavljaju odgovor globalnoj pandemiji. I generalni sekretar UN-a i generalni direktor SZO skrenuli su pažnju na „infodemiju“ dezinformacija, koje negativno utiču na odgovor na krizu. Neke vlade su cenzurirale nezavisne medije i sadržaje na društvenim mrežama kako bi se izborile protiv širenja lažnih vesti. Sistemi za praćenje i analizu uticaja širenja (dez)informacija, poput onih koje su razvili Reporterji bez granica pokazuju rastuće trendove cenzure nezavisnih medija od strane države i namerne kampanje širenja dezinformacije koje podstiču i državni i nedržavni akteri.

Ključne mere otvorenog odgovora odnose se na:

- Proaktivno objavljivanje informacija -Vlade bi trebalo da proaktivno i blagovremeno razmenjuju relevantne informacije i redovno ih ažuriraju. Informacije treba da budu objavljene preko tradicionalnih medija i kanala društvenih medija, ali i na načine dostupne različitim grupama stanovništva. Vlade bi trebalo da imenuju zvanične portparole u relevantnim službama kako bi smanjile mogućnost za slanje kontradiktornih i nejasnih poruka.
- Informisanje u skladu sa obimom i ograničenjima – Potrebno je osigurati da vanredna ovlašćenja, koja privremeno ograničavaju prava garantovana ustavom, podležu ograničenjima u okviru relevantnih međunarodnih pravnih okvira, kao što je Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima; da obim i ograničenja ovlašćenja tokom vanredne situacije budu jasno definisani, uključujući proceduralne i zakonske zahteve, kao i pravo na vraćanje u redovno stanje u skladu sa domaćim zakonima. Potrebno je ojačati zakonske okvire koji definišu ulogu nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava i stvoriti mehanizme da oni saraduju sa civilnim društvom kako bi što bolje ostvarivali svoju ulogu.

1] Dezinformacijama se smatraju lažne informacije koje su namerno kreirane da bi naškodile osobi, društvenoj grupi, organizaciji ili zemlji. S druge strane, postoje "pogrešne" informacije, kao informacije koje su lažne, ali nisu kreirane da bi bilo kome naškodile

- U cilju suzbijanja širenja dezinformacija i govora mržnje potrebno je odrediti posebne jedinice unutar vlada koje mogu odmah da identifikuju i suzbiju trendove širenja dezinformacija, izbegavajući kaznene mere koje mogu dovesti do cenzure. Državne institucije treba da se suzdrže od vođenja propagandnih kampanja. Mediji i civilno društvo imaju važnu ulogu u nadgledanju i identifikovanju kampanja širenja dezinformacija koje pokreće država. Potrebno je osigurati da bilo koje novo zakonsko rešenje usmereno protiv govora mržnje ispunjava kriterijume proporcionalnosti, nužnosti i zakonitosti koji su utvrđeni Međunarodnim paktom o ljudskim pravima. Potrebno je osigurati da odgovornost i naknadu za suzbijanje govora mržnje na društvenim mrežama preuzima vlada, a ne same društvene mreže.
- Proširenje pristupa internetu - Otvoren, siguran i dostupan internet ključni je uslov da bi stručnjaci i javnost pravovremeno mogli da pristupe važnim informacijama i dobiju pristup ekonomskim tržištima i resursima. Vlade bi trebalo da se suzdrže od blokiranja pristupa internetu ili postavljanja ograničenja brzine protoka podataka

Primena mera za oporavak i sprovođenje reformskih procesa, sledeći nalaze Globalnog izveštaja POU za 2019, podzumeva sledeće preporuke:

- Potrebno je osigurati da su ograničenja slobode izražavanja, u cilju ostvarivanja legitimnih ciljeva, poput sprečavanja korupcije i bezbednosti na internetu zakonita i proporcionalna.
- Potrebno je uvesti efikasnije mere kako bi se okončala praksa nekažnjavanja slučajeva povezanih sa napadima na novinare.
- Potrebno je uspostaviti programe obuke o poštovanju i zaštiti slobode izražavanja, u kojima treba da učestvuju svi državni organi odgovorni za zaštitu novinara i slobodu izražavanja.
- Potrebno je uključiti organizacije koje predstavljaju žene i manjinske grupe u proces izrade rešenja protiv širenja dezinformacija, uznemiravanja i nasilja na društvenim mrežama.

- Potrebno je povećati međunarodni pritisak na uznemiravanja, hapšenja ili ubistva organizovana pod vodstvom države; uspostaviti pravila i mehanizme zaštite slobode medija u digitalnim i štampanim medijima; usvojiti smernice za bezbednost novinara (koje uzimaju u obzir pretnje povezane sa rodom); stvoriti uslove za veći medijski pluralizam.
- Potrebno je garantovati efikasnu zaštitu žena i LGBTQIA+ medija i aktivista civilnog društva koji se mogu suočiti sa opasnostima na radnom mestu.
- Neophodno je analizirati, reformisati i revidirati pravila o sadržaju i kleveti u medijima uz konsultacije sa medijima, digitalnim platformama i civilnim društvom, ukoliko je potrebno.
- Potrebno je ukinuti zastarevanje istraga za zločine protiv slobode izražavanja.
- Potrebno je odrediti efikasnu zaštitu istražitelja i tužilaca zbog nasilja nad novinarima i drugim akterima civilnog društva, kako bi se osigurao pristup pravdi; ona bi trebalo da uključuje i protokole osetljive na rod.

Primeri dobre prakse: U Ujedinjenom Kraljevstvu formirana je posebna jedinica za borbu protiv širenja dezinformacija o virusu COVID -19. U Meksiku je kreiran portal preko kog se proveravaju informacije koje kruže po društvenim mrežama i digitalnim medijima. U Hrvatskoj je 2018. započela reforma okvira za regulisanje medijskih politika i zakona kako bi se unapredila transparentnost, zaštitili novinari i sprečilo objavljivanje lažnih vesti.

